

După ce am analizat avansul concret al Revoluției în epoca modernă, ne vom îndrepta acum atenția către cauzele spirituale-filosofice mai adânci ale evenimentelor. Ce s-a petrecut cu sufletul uman astfel încât să-și dorească Revoluția, ceva care are atât de puțin sens, ceva ce pare atât de imposibil? Care este teologia Revoluției?

Sfârșitul secolului al XVIII-lea reprezintă sfârșitul Vechii Ordini, sfârșitul epocii stabilității, al instituțiilor umane, al artei și culturii bazate pe ultimele rămășițe de creștinism și sensibilitate creștină. Izbucnirea Revoluției coincide cu sfârșitul civilizației. De 200 de ani ne aflăm într-o nouă epocă, în căutarea unei noi ordini.

Criza cunoașterii – sfârșitul raționalismului

Începând cu Evul Mediu, raționalismul reduce sfera cunoașterii pe măsură ce supune criticii fiecare tradiție, domeniul spiritual, mitul, totul cu excepția lumii exterioare. Cu David Hume, rațiunea ajunge la capătul drumului: distruge toată cunoașterea certă inclusiv cunoașterea lumii vizibile. Potrivit lui Hume, tot ceea ce cunoaștem din experiență, ceea ce înseamnă că nu există nici miracole, nici religie naturală (vezi Randall).

„Că divinitatea poate fi înzestrată cu atribute pe care nu le-am văzut niciodată exercitate; că poate fi guvernată de principii de acțiune, pe care nu putem să le descoperim pentru a fi mulțumiți: toate acestea le putem concede fără probleme. Dar ele rămân o simplă posibilitate și ipoteză. Nu putem avea niciun argument pentru a infera vreun atribut sau vreun principiu de acțiune în divinitate, ca și cum le-am fi văzut până acum exercitate.”

„Există vreun semn al unei dreptăți distributive în lume? Dacă răspundeți afirmativ, atunci vă spun că din moment ce dreptatea se exercită pe sine, principiul este satisfăcut. Dacă răspundeți negativ, trag concluzia că nu aveți niciun motiv să considerați drept, în sensul nostru curent, acțiunea divinităților. Dacă susțineți o cale de mijloc între afirmație și negație, spunând că dreptatea zeilor în acest moment, se exercită în parte, dar nu total, vă voi spune că nu aveți niciun temei să concedeți această exercitare parțială, ci doar în măsura în care o puteți vedea exercitându-se în prezent.” (David Hume)

Nu există argument pentru existența lui Dumnezeu

„După ce a distrus baza rațională pentru credința în guvernarea morală a lumii, Hume a mers mai departe, în „Dialogurile” sale, pentru a arăta că nici măcar nu poate exista un argument pentru existența unui Creator atotînțelept și bun. Nu există niciun fel de necesitate ca universul să aibă o primă cauză. Este la fel de ușor să ne gândim la univers ca fiind ceva autoexistent și veșnic precum este a ne gândi la el ca având o cauză externă cu aceste calități. Nu există niciun fel de analogie validă între un obiect din lume, cum ar fi un ceas și lumea întreagă. Am văzut cum se fac ceasurile, dar nu am văzut cum se fac lumile. Ordinea poate fi la fel de naturală precum haosul, și din acest motiv armonia și legea universală nu au nevoie de un alt motiv pentru existența lor, în afară de acela că noi le descoperim pentru a le dobândi. Dintr-o lume finită putem presupune cel mult o cauză finită. Dacă universul a avut într-adevăr un autor, trebuie să fi fost un lucrător incompetent, sau poate că a murit de mult, după ce și-a termina munca, sau poate că a fost un zeu sau o zeiță sau foarte mulți zei. S-ar putea să fi fost în întregime bun sau în întregime rău, sau ambele sau niciuna – probabil ultima variantă” (Randall)

Holbach a mers și mai departe. Materialismul

„Nu este mai firesc și mai de înțeles a deriva existența a tot ceea ce există din sânul materiei, a cărei existență este demonstrată de toate simțurile noastre, ale cărei efecte le simțim imediat, pe care o vedem mișcându-se, acționând, comunicând mișcare și generare fără întrerupere, decât să atribuim formarea lucrurilor unei forțe necunoscute, unei ființe spirituale care nu poate izvorî din natura sa ceea ce nu este din ea, și care, prin esența spirituală atribuită ei este incapabilă a face ceva și a pune orice în mișcare?”

Hume merge însă și mai departe și subminează până și cunoașterea faptelor.

„Omul are două tipuri de percepții care pot fi distinse prin forța și animația lor diferită; acestora le corespund două tipuri de cunoaștere. Pe de o parte, există senzația imediată, experiența prezentă, ceea ce se numesc impresii. Din acestea noi obținem cunoașterea unor fapte. Apoi,

sunt impresiile noastre mai puțin vii – sau ideile noastre – din care cunoaștem relațiile dintre idei. Ideile noastre sunt fără excepție derivate din impresiile noastre. Singura forță a minții noastre este de a amesteca, a schimba, a amplifica, a diminua materialul furnizat de simțuri și experiență”

„Așadar, ideile noastre sunt în mod limpede mai degrabă o sursă de cunoaștere slabă, categoric secundară, în domeniul practic al eticii, politicii, economiei, care într-un cadru secularist, așa cum este cel prevalent în secolul al XVIII-lea, reprezintă principala preocupare a omului. (Cu atât mai mult, desigur, nu ne pot ele spune ceva despre Dumnezeu sau orice alt obiect transcendent dincolo de experiența umană.) Cunoașterea relațiilor dintre idei nu ne spune ceva decât despre acele idei, nu despre impresiile primare din care acele idei derivă. În acest caz cunoașterea este sigură deoarece este subiectivă. Dacă examinăm felul în care funcționează mintea noastră putem descoperi felul în care ordonează și leagă ideile care i se înfățișează. Dar funcționarea subiectivă a minții nu are nimic de-a face cu realitatea externă pe care am vrea cel mai mult să o cunoaștem.

În concluzie, cercetarea noastră în ceea ce privește cunoașterea utilă trebuie să aibă de-a face în mod exclusiv cu impresiile noastre.”

„Înainte de toate trebuie să recunoaștem că nu putem cunoaște ceea ce sunt lucrurile în sine. Nu cunoaștem entitățile externe care ne sunt prezentate simțurilor, ci doar imaginile acelor lucruri. Tot ceea ce putem ști este ceea ce perceăm și din moment ce toate obiectele exterioare trebuie văzute prin simțurile noastre, tot ceea ce putem ști sunt acele obiecte” nu cum sunt în sine, ci cum sunt „văzute prin simțurile noastre. Ceea ce vedem nu este un copac ci doar imaginea unui copac, după cum ne este prezentată de simțul văzului care o modifică în percepția sa. Când ne îndepărtăm de ea, nu copacul devine mai mic, ci percepția lui din mințile noastre. Când ne apăsăm ochii într-un anumit fel, nu copacul se dublează ci imaginea sa”, ceea ce reprezintă „tot ceea ce putem cunoaște despre el.”

Așadar, „pentru început... trebuie să ne dăm seama că până și cunoașterea unor fapte presupune un mare grad de subiectivitate. Însă acum trebuie să ne îndreptăm atenția asupra problemei următoare și să vedem dacă există, până la urmă, ceva obiectiv în toată cunoașterea noastră.”

„Următoarea întrebare pe care o vom ridica cu privire la aceste impresii este cum ajungem să le cunoaștem? Dincolo de mărturia imediată a simțurilor și de memorie (memoria furnizată de simțuri) nu există decât un singur lucru, o singură relație care reprezintă cauza și efectul. Când suntem confrunțați cu o anumită cauză, așteptăm un anumit efect. Mare parte din experiența noastră cotidiană se bazează pe regularitatea acestei relații” între cauze și efecte. „Dar dacă vom căuta certitudine suntem condamnați la dezamăgire: nu există o legătură necesară între cauză și efect. Inferăm o asemenea legătură datorită experienței unei conjuncții constante între două evenimente. Astfel, de fiecare dată când îmi bag mâna în foc, simt durere. Dar asta nu se va întâmpla în mod necesar de fiecare dată când o fac” deoarece nu avem o cunoaștere a unei legături sigure între aceste două evenimente.

Așadar, el afirmă că „este posibil contrariul fiecărui fapt deoarece nu poate implica vreodată contradicție și este conceput de minte cu aceeași ușurință și caracter distinct, ca și cum ar fi ceva mereu conformabil realității. Cu alte cuvinte, din ceea ce știm, se poate întâmpla ca să îmi pun mâna în flăcări și să nu simt durere. Dar cum ajungem atunci la această legătură necesară între cauză și efect?” Răspunsul lui Hume: prin obișnuință și deprindere.

„Din acest motiv, toate inferențele din experiență sunt consecința obișnuinței, nu a raționamentului. Așadar, obiceiul este marele ghid al vieții umane. Singur, acest principiu ne va face experiențele utile nouă și ne face ca în viitor să așteptăm rezultate similare cu cele care au survenit în trecut.”

„Dar ce mai rămâne, așadar, din cunoaștere, și mai ales din cunoașterea sigură și absolută”, pe care filosofii secolului al XVIII-lea credeau că o dețin?

Răspunsul lui Hume: Nimic. „Rațiunea este o facultate subiectivă care nu are nicio legătură necesară cu faptele pe care căutăm să le cunoaștem. Ea este limitată la urmărirea relațiilor dintre ideile noastre”, care „în sine”, sunt de două ori „îndepărtate de realitate”. Simțurile noastre sunt la fel de subiective, deoarece nu pot cunoaște niciodată „lucrul în sine” ci doar o imagine a lui care nu conține niciun element de necesitate și certitudine – „contrariul oricărei stări de fapt este posibilă.”

Așadar, „urmezi instinctele și înclinațiile naturii pentru a determina veracitatea și adevărul simțurilor? Dar acestea te conduc la a crede că tocmai percepția sau imaginea sensibilă

reprezintă obiectul extern.”Ceea ce desigur că nu este adevărat. Este doar o imagine în mintea noastră. „Negi acest principiu pentru a îmbrățișa o opinie mai rațională și anume că percepțiile nu sunt decât reprezentări a ceva extern?” Dar în acest moment „te îndepărtezi de înclinațiile naturale și sentimentele mai evidente” și în continuare „nu ești capabil să-ți mulțumești rațiunea, care nu poate descoperi niciun argument convingător în experiență pentru a demonstra că aceste percepții sunt legate de vreun obiect exterior.”

Astfel, cunoașterea este distrusă.

Deci, ce mai rămâne după acest asalt critic? Cum trebuie să trăim, în opinia lui Hume?
Răspunsul său este următorul:

„Marele subminator al principiilor excesive ale scepticismului este acțiunea și munca și ocupațiile vieții obișnuite. Aceste principii pot înflori și triumfa în școli, dar imediat ce ies din zona de penumbră, în prezența obiectelor reale, care accentuează pasiunile și sentimentele noastre, ele intră în opoziție cu principiile naturii noastre, care sunt mai puternice, și astfel dispar ca fumul, lăsându-l chiar și pe cel mai convins sceptic în aceeași situație ca și pe ceilalți muritori. ”

Sunt cuvinte frumoase venite din partea sa în calitate de gentleman englez cu o viață foarte confortabilă. Se odihnea în fața șemineului, într-un colț călduros și vechi al căminului, în casa sa de la țară. Era preocupat de treburile practice și chiar a scris o istorie a Angliei, ceea ce dovedește că filosofia sa teoretică nu l-a afectat foarte tare. Dar săracii oameni care citeau aceste idei și le luau în serios aveau o dorință foarte puternică de a afla ceea ce puteau ști. Iar aceștia credeau în rațiune, astfel că pentru ei întregul univers era demolat.

În fapt, există ceva ce străbate în profunzime gânditorii moderni din ultimele două secole și anume un soi de disperare la gândul că nu pot cunoaște ceva, ceea ce le dizolvă structura vieții.

Ajunși să crezi în filosofie și te apucă să raționezi cu privire la lucruri, dorești să ajungi la adevăr și când dai peste Hume și gânditori la fel de sceptici ca el. Din momentul în care Hume și-a început critica s-a petrecut o mare schimbare în istoria gândirii, în sensul în care realitatea nu mai este văzută ca ceva la fel de sigur pe cât se credea înainte.

Dintr-odată întreaga lume pare să își piardă consistența, așa că următorul lucru care îți vine în minte sunt întrebări de tipul: „Eu exist? Există oare lumea?”, „Ce este un lucru?” În realitate poți ajunge să te sinucizi dacă începi să gândești astfel și să iei aceste probleme foarte în serios. Bineînțeles că oamenii s-au sinucis din acest motiv. Alții au depășit faza filosofică și au început să dea foc la clădiri pentru că asta înseamnă ceva real sau după cum afirmă Hume, acțiune. Pentru el acțiunea înseamnă a sta în fotoliu, a trage din pipă și a scrie istoria Angliei. Pentru altcineva, care nu are o educație asemănătoare și aceleași dorințe, acțiunea înseamnă revoluție, incendieri, omoruri.

Astfel, un scriitor pe nume Carl Becker, un istoric al filosofiei Iluminismului, spune următoarele despre Hume. Becker a scris o carte „Orașul ceresc al filosofilor din secolul al XVIII-lea” în care descrie toate aceste filosofii și ideea de progres, ajungând și la Hume.

Potrivit lui Becker, când îl citești pe Hume, după ce i-ai citit pe toți ceilalți filosofi, e ca și cum în amiaza mare a mării epoci iluministe, pe neașteptate, apare un nor, un vânt rece, ceva ciudat vine spre tine încât începi să te întrebi cum, dintr-o vreme călduroasă și însorită, când totul era bine, s-a ajuns aici.

„A citi „Dialogurile” lui Hume după ce i-ai citit cu simpatie pe filosofii dești, optimiști și onești ai începutului de secol, înseamnă a trăi o senzație de înfrigurare, un sentiment de neliniște. Este ca și cum la amiaza Iluminismului, la ceasul de siestă, când totul pare atât de liniștit și sigur, ești dintr-odată conștient că sub fundația solidă a simțului comun există un cutremur puternic și scurt.” Simți că această înfrigurare a apărut ca de nicăieri. Există ceva rece și întunecat la orizont, deoarece ideile lui Hume distrug realitatea. Nu mai este posibil a crede că putem accepta realitatea în felul în care ea este. Scăpați de Dumnezeu și vom avea un progres fără sfârșit în lume, era ideea iluminismului clasic. Hume a distrus ideea că lumea este stabilă. El afirmă că nu putem cunoaște lumea în felul în care ea este deoarece cauza și efectul nu sunt altceva decât parte a unei obișnuințe. Nu există niciun fel de lege în știință. Tot ce există sunt obiceiuri. Nu există nimic obiectiv sau absolut. Hume însuși nu a devenit profetul vreunei noi religii, ci a lăsat ideile sale în aer. Bineînțeles că mai târziu, în vremurile noastre, aceste idei au produs un mare cutremur.

Astăzi sunt foarte mulți istorici universitari cărora le place secolul al XVIII-lea, deoarece debordează de optimism. Este epoca muzicii grandioase, Bach și Handel, este epoca filosofiei foarte optimiste. Poezia era foarte jovială și totul arăta roz. În viitor nu vor exista decât lucruri foarte bune, un progres interminabil, credeau pe atunci oamenii.

Așadar, această epocă revoluționară din secolul al XVIII-lea care precede Revoluția politică debutează plină de optimism. Chiar și cei care au făcut Revoluția sunt la început foarte optimiști fără să-și dea seama că, spre sfârșitul secolului, cei mai avansați filosofi tocmai au distrus orice posibilitate de cunoaștere reală a lumii externe. Ideile acestea nu se diseminează imediat în popor, dar odată ce se întâmplă acest lucru, se produc consecințe dezastruoase.

Kant

Ajungem acum la gânditorul situat între două epoci, adică între vechea lume a filosofiei raționaliste, când filosofii credeau că pot ajunge prin rațiune la anumite concluzii, chiar dacă schimbau constant acele concluzii, și noua noastră epocă în care toată cunoașterea devine nesigură. Acest gânditor deține un loc special deoarece el este autorul a ceea ce s-a numit revoluția copernicană din filosofie. Numele său este Immanuel Kant și a trăit între 1724 și 1804.

Am văzut deja că de la începuturile filosofiei moderne, o dată cu Descartes, filosofia își găsește punctul de plecare nu într-o observare a unui fapt extern sau a unei revelații, ci într-un soi de subiectivism. Descartes spune „Gândesc, deci exist”. Este prima idee clară, iar de aici el deduce tot restul – adică lumea exterioară, pe Dumnezeu șamd., deoarece dacă există ceva, atunci lumea este reală. Dacă lumea este reală, atunci trebuie să existe un Dumnezeu care a creat-o.

Iar filosoful are idei clare și distincte despre toate aceste realități, gândindu-se că a creat un sistem filosofic foarte solid.

Însă tot acest sistem filosofic își are fundamentul în propria-i observație despre sine, ceea ce arată, desigur, cât de departe se găsește de creștinism, care începe cu Dumnezeu care a creat

lumea și ne-a creat și pe noi. Dar din moment ce acești filosofi nu au încredere decât în rațiune ca facultate de cunoaștere, ei nu pot pleca de la Dumnezeu, deoarece Dumnezeu nu se vede.

Așa se face că atunci când acești raționaliști, în special Hume, reușesc să distrugă cunoașterea noastră despre Dumnezeu, despre religie, despre lumea spirituală și chiar materială, oamenii se întrebă pe bună dreptate ce mai rămâne? Iar răspunsul este următorul: nu rămâne decât aceeași conștiință de sine.

Așadar, ultima speranță a omului rezidă într-un soi de cunoaștere care se bazează în propria conștiință de sine. Este ceea ce a făcut Kant. A înfăptuit o revoluție copernicană afirmând că nu mintea se învâрте în jurul lumii pentru a cunoaște ce este, ci mai degrabă, lumea se învâрте în jurul meu și al minții mele.

Nu putem cunoaște niciodată ce se află dincolo, lucrul în sine, noumen-ul după cum îl numește el. Singurul lucru pe care îl putem cunoaște este felul în care ni se prezintă nouă. Categorii precum timpul și spațiul nu sunt categorii ale lumii exterioare, ci categorii ale minții. Eu pot vedea lumea doar în termeni de timp și spațiu. Sunt categoriile prin care mintea mea organizează realitatea. Dacă toate acestea sunt adevărate, atunci mai poate fi salvat ceva din cunoaștere. Nu din cunoașterea realității în sine, ci din cunoașterea realității, așa cum îmi apare mie deoarece am acest tip de minte. Astfel, cunoașterea este posibilă. Chiar și cunoașterea lui Dumnezeu este posibilă deoarece Kant afirmă că această cunoaștere se bazează pe un sentiment interior și subiectiv, ceea ce arată cât de tare se găsea sub influența mișcării pietiste din acea epocă, care reacționa la uscăciunea raționalismului iluminist. Însă realitatea în sine este incognoscibilă și doar ceea ce văd poate fi cunoscut.

Vom prezenta în continuare observațiile lui Heinrich Heine, un evreu german care a fugit în Franța deoarece în Germania era prea periculos să-și exprime ideile. El a scris în 1833 cartea „Religia și filosofia în Germania” în care a surprins foarte bine sentimentul dominant al acestor gânditori germani și a sesizat înțelesul scrierilor lor. Heine încerca să explice francezilor filosofia germană.

Așadar, iată ce are de spus despre Kant: „Sunt pe cale să vorbesc despre un om al cărui nume are puterea unui exorcism. Voi vorbi despre Immanuel Kant.

Se spune că duhurile care bântuie nopțile sunt cuprinse de groză la vederea securii călăului. Ce frică trebuie să încerce când în fața lor se ivește „Critica rațiunii pure” a lui Kant! Aceasta este sabia care a distrus deismul în Germania.

Pentru a vorbi pe șleau, voi, francezii, ați fost vlăguiți și moderați prin comparație cu noi, germanii. În cel mai bun caz, puteați ucide un rege care deja își pierduse capul înainte ca voi să-l ghilotinați.

Ca să acompaniați asemenea fapte aveți nevoie de cauze precum bubuitura, țipătul și bătaia din picioare astfel încât întregul univers să tremure. A-l compara pe Maximilian Robespierre cu Immanuel Kant înseamnă a-i acorda o prea mare cinste primului. Maximilien Robespierre, marele cetățean din Rue Saint Honoré, avea, ce-i drept, puseurile sale subite de distrugere când era vorba de monarhie iar corpul avea convulsii violente când se înstăpânea epilepsia regicidă. Dar imediat ce se punea problema Ființei Supreme, își ștergea spuma albă de pe buze, se spăla de sângele de pe mâini, își punea surtucul albastru de duminică cu nasturi de argint, și ascundea un buchet mic de flori în buzunarul de la vesta sa largă. Mergea la Notre Dame să se închine Rațiunii și lui Dumnezeu și chiar pentru a arde imaginea ateismului.

Istoria vieții lui Immanuel Kant este dificil de caracterizat deoarece nu a avut nici viață, nici istorie. A dus o existență mecanică, regulată, aproape abstractă, de burlac, într-o stradă micuță și dosnică din Königsberg, un oraș vechi de la frontiera nord-estică a Germaniei. Nu cred că marele ceas din catedrala sa a funcționat, în rutina sa zilnică, într-o manieră mai lipsită de sentiment și mai metodică, decât orășeanul Immanuel Kant. Trezindu-se dimineața, bându-și cafeaua, scriind, citind conferințe, luând cina, plimbându-se, totul avea timpul său precis, iar vecinii săi știau că este exact trei și jumătate când Immanuel Kant pășea în fața casei sale în paltonul său gri, strâns pe corp, cu bastonul spaniol în mână, pentru a merge se plimbe pe o alee micuță, numită apoi după el „Aleea filosofului”. Fie vară, fie iarnă mergea de-a lungul ei de opt ori, iar când vremea era închisă sau norii anunțau ploaie, oamenii din oraș îl priveau pe servitorul său, bătrânul Lampe, mergând neliniștit în spatele său cu o mare umbrelă sub braț, un fel de imagine a Providenței.

Ce contrast între viața exterioară a acestui om și gândurile sale distructive și demolatoare despre lume! Cu adevărat, dacă oamenii din Königsberg ar fi avut cel mai mic presentiment al întregii semnificații a ideilor sale, ar fi simțit o neliniște mai mare în prezența acestui om decât dacă ar fi văzut un călău, care nu putea ucide decât trupul. Oamenii de seamă, însă, nu vedeau în el nimic altceva decât un profesor de filosofie. În timp ce el trecea la ora stabilită, îl salutau prietenește și își fixau ceasul după el.

Cu toate că Immanuel Kant, distrugătorul suprem în domeniul gândirii, l-a întrecut în terorism pe Maximilien Robespierre, cei doi avea avea multe în comun, ceea ce sugerează o comparație.

În primul rând, descoperim în amândoi o aceeași integritate inexorabilă, acută, sobră, lipsită de poezie. De asemenea, în amândoi găsi același talent pentru suspiciune, doar că într-unul s-a manifestat pe sine în direcția gândirii și s-a numit criticism, în timp ce la celălalt s-a manifestat direct împotriva omenirii și a pozat în virtute republicană. În ambii, însă, era prezentă în cel mai înalt grad mentalitatea cetățeanului obtuz. Natura le-a hărăzit să măsoare cafeaua și zahărul, dar soarta a decis ca ei să măsoare alte lucruri, iar pe cântarul unuia a fost așezat un rege, iar pe cântarul celuilalt, un Dumnezeu. Și ambii au dat măsura corectă!

Kant ne dovedește că nu știm nimic despre lucruri așa cum există ele în sine, ci avem o cunoaștere a lor doar în măsura în care ele sunt reflectate în mințile noastre.

Nu fără teamei și-a comparat filosofia sa cu metoda folosită de Copernicus. Înainte, când oamenii se gândeau că lumea stă nemișcată, iar soarele se învârte în jurul ei, calculele astronomice eșuau în a face estimările corecte, dar când Copernicus a făcut soarele să fie nemișcat, iar pământul să învârtă în jurul lui, ce să vezi, totul se potrivea de minune! Așadar, înainte, rațiunea, precum soarele, se învârtea în universul fenomenelor și încerca să facă lumina asupra lor. Dar Kant a făcut rațiunea să stea nemișcată, iar universul fenomenelor se învârte acum în jurul ei și devine luminat în momentul în care ajunge în regiunea orbitei intelectului.

Potrivit lui Kant, Dumnezeu este un noumen. Ca urmare a argumentului său, acest ideal al ființei transcendente, până acum numit Dumnezeu, este o simplă ficțiune. A apărut dintr-o iluzie naturală. Kant demonstrează că nu putem ști nimic legat de acest noumen, despre Dumnezeu, și orice dovadă rezonabilă a existenței Sale este imposibilă. Cuvintele lui Dante „Lăsați orice speranță voi ce intrați aici!” ar putea fi înscrise pe această porțiune din Critica Rațiunii Pure.”

În cele din urmă, „Immanuel Kant se domolește și ne arată că nu este doar un mare filosof ci și un om bun. El se gândește și în parte ca urmare a naturii lui bune, în parte ironic, afirmă: „Bătrânul Lampe trebuie să aibă un Dumnezeu, altfel sărmanul nu poate fi niciodată fericit. Acum, omul trebuie să fie fericit în lumea aceasta. Rațiunea practică afirmă asta. Ei bine, sunt foarte dispus să conced, de asemenea, că rațiunea practică garantează existența lui Dumnezeu.”

Datorită acestui argument, Kant distinge între rațiunea teoretică și rațiunea practică, și cu

ajutorul celei din urmă, ca și cum ar fi folosit bagheta magicianului, reînvie deismul pe care rațiunea teoretică l-a ucis.”

Rolul lui Kant a fost acela de a sistematiza critica lui Hume, și anume de a anula cunoașterea lumii exterioare și a lui Dumnezeu. În fapt, de a distruge Divinitatea cu totul. El îl restaurează pe Dumnezeu pe baza sentimentului subiectiv. Acesta este motivul pentru care, începând cu această epocă, toate mișcările religioase au un nou caracter. Înainte, idea de Dumnezeu era ceva ce oameni diferiți credeau că cunosc prin diferite tipuri de revelație, chiar și atunci când se înșelau. Era vorba de o Ființă care exista undeva.

Din acest moment apare un nou tip de subiectivism în cadrul curenților filosofice și religioase. Mai târziu în acest secol apare o nouă mentalitate: gândirea pozitivă, știința minții, mintea asupra materiei – toate acestea provin direct de la acest filosof, nu pentru că în mod direct filosofia sa a avut o influență, deși a avut această influență în multe locuri, ci pentru că el exprima ceea ce mulți oameni gândeau în acea vreme. Și anume că dacă accepți rațiunea, atunci trebuie să fii de acord că nu avem niciun fel de cunoaștere a lucrurilor externe, iar singura cunoaștere provine din acest tip de subiectivism.

Drept consecință, secolul al XIX-lea este martorul unei izbucniri fără precedent de noi filosofii subiective. Vom analiza doar una dintre ele, care, fără a fi în sine foarte importantă, arată ce se întâmplă când un filosof ia în serios afirmațiile lui Kant.

Fichte

Acest filosof este Fichte, care a trăit în același timp cu Kant, dar care a murit un pic mai târziu. Iată ce afirmă Heine despre el:

„Problema pusă de Fiche este: ce motive avem pentru a presupune că ideea noastră despre obiecte corespunde obiectelor externe? La această problemă el oferă soluția următoare: toate lucrurile își au realitatea doar în mintea noastră.

Acest idealism dus până la ultimele consecințe ar trebui să sfârșească în negarea chiar a materiei (așa cum a făcut Fichte), chiar dacă marii mase a publicului i se pare că s-a mers cu gluma prea departe. Noi, germanii, am devenit amuzați de egoul fichtean.” Întreaga sa filosofie este preocupată de Ego și de felul în care crează realitatea pentru sine.

„Am devenit amuzați de egoul fichtean care își produce prin simpla sa gândire întreaga lume exterioară. Râsul glumelor noastre a fost sporit de o neînțelegere care a devenit prea populară încât să-mi permit a o trece sub tăcere. Marea majoritate a oamenilor chiar credea că Egoul filosofiei lui Fichte este Egoul lui Johann Gottlieb Fichte, iar acest ego individual implica o negare a tuturor celorlalte existențe. Ce obrăznicie! au exclamat oamenii de treabă. Acest individ nu crede că noi existăm, noi cei care suntem mult mai corpolenți decât el, și care în calitate de primari și executori judecătorești suntem în fapt superiorii lui. Doamnele s-au întrebat: nu crede nici măcar în existența soției sale? Nu? Iar doamna Fichte îndură asta!”

„Egoul lui Fiche, totuși, nu este Egoul individual, ci cel universal, Ego-ul universului trezit la conștiința de sine. Procesul de gândire fichtean nu este actul de gândire al unui individ, al unei persoane particulare numite Johann Gottlieb Fichte, ci mai degrabă este gândirea universală care se manifestă pe sine unui individ. Așa cum spunem „plouă”, „fulgeră” șamd, la fel Fichte ar trebui să nu spună „eu gândesc”, ci „gândește” sau „gândul universului gândește în mine”

Într-o paralelă pe care am făcut-o odată, mai mult în batjocură decât serios, între Revoluția Franceză și filosofia germană, i-am pus alături pe Fiche și Napoleon. Cu toate acestea există anumite analogii remarcabile între ei. După ce kantienii au desăvârșit opera lor de terorism și distrugere, a apărut Fichte, la fel cum Napoleon a apărut după ce Convenția a demolat întregul trecut cu ajutorul unui alt soi de Critică a Rațiunii Pure. Napoleon și Fichte reprezintă marele și inexorabilul Ego pentru care gândirea și acțiunea sunt una. Structurile colosale ridicate de cei doi oameni depun mărturie despre o voință colosală. Dar din cauza acestei voințe nelimitate structurile se prăbușesc rapid la pământ, și atât Teoria Cunoașterii cât și Imperiul se fac fărâme și dispar, la fel de repede pe cât au fost create.”

„În acest moment imperiul nu este altceva decât o chestiune de istorie, dar tumultul provocat de împărat în lume nu s-a potolit, iar din acest tumult Europa de astăzi își trage vitalitatea. Același lucru se întâmplă și cu filosofia lui Fichte. A dispărut complet, dar mințile oamenilor încă sunt agitate de gândurile care și-au găsit un ecou în Fichte, iar consecințele filosofiei sale sunt incalculabile”.

De ce? Pentru că acest subiectivism a intrat în curentul principal al gândirii occidentale.